

УДК 070:372

ДІАГНОСТИКА РІВНІВ СФОРМОВАНОСТІ МЕДІАГРАМОТНОСТІ В УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Бешок Т.В.

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
імені Тараса Шевченка

Досліджено особливості застосування медіаосвітніх технологій учнями загальноосвітніх навчальних закладів. Описано результати емпіричного діагностичного дослідження, анкетування учнів з метою з'ясування рівнів сформованості їх медіаграмотності. З'ясовано, що учні необізнані з можливостями використання сучасних ЗМІ в навчальному процесі, житті, з метою пізнання та особистісного розвитку. Не вміють аналізувати маніпулятивні впливи мас-медіа, однак, виявляють бажання вдосконалювати свої знання за допомогою медіаосвіти.

Ключові слова: медіаграмотність, медіаосвітні технології, учні загальноосвітніх навчальних закладів, програми телебачення, радіомовлення, періодичні видання.

Постановка проблеми. Упровадження медіаосвітніх технологій у навчальний процес загальноосвітньої школи дає можливість майбутнім фахівцям розширювати свої знання, спонукає до активного навчання, є дієвим засобом активізації пізнавальної діяльності, формує критичне мислення.

У зв'язку з цим медіаосвітні технології можна віднести до найперспективніших інноваційних технологій, що використовуються в навчально-виховному процесі. Ефективність їхнього застосування безпосередньо залежить від готовності педагогів до їх упровадження, а тому підготовка майбутніх учителів у цьому напрямку має бути стратегічним пріоритетом реформування освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми медіаосвіти – предмет наукових зацікавлень відділу теорії та методології гуманітарної освіти Інституту вищої освіти НАПН України (під керівництвом Г. В. Онкович). Увагу сконцентровано на медіадидактиці, медіаосвітніх технологіях. Підготовлено наукові дослідження Р. П. Бужиков (Педагогічні умови застосування інноваційно-комунікаційних технологій на заняттях з іноземної мови) [1], О. К. Янишин (Медіаосвітні технології у навчанні документознавців) [6], Н. М. Духаніна (Медіаосвіта у процесі підготовки магістрів з комп'ютерних наук) [2], І. А. Сахневич (Медіаосвіта у підготовці фахівців технічного профілю) [4; 5], Д. А. Заруба (Медіаосвітні заняття як фактор розвитку творчих здібностей та критичного мислення студентів) [3, с. 233] тощо. Під керівництвом співробітників відділу підготовлено матеріали з теледидактики, радіодидактики, медіамузики, готуються спецкурси з медіаосвіти для ВНЗ. У всеукраїнському тижневику «Освіта» започатковано випуск газети «Медіаосвіта».

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак актуальним та малодослідженим залишається питання низького рівня медіаграмотності учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Та як наслідок впровадження медіаосвітніх технологій у навчально-виховний процес сучасних шкіл.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є узагальнення результатів діагностики рівнів сформованості медіаграмотності в учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. З метою з'ясування стану проблеми використання медіаосвітніх технологій у загальноосвітніх навчальних закладах було організовано та проведено анкетування учнів і вчителів ЗНЗ.

Анкетуванням було охоплено 120 учнів шкіл м. Кременець (Тернопільської області) та 60 учнів шкіл м. Сарни (Рівненської області).

Анкета для учнів

Шановні учні!

Пропонуємо Вам відповісти на запитання. Ця анкета сприятиме покращенню вашого навчання. Вдячні за співробітництво.

1. П.І.Б.
2. У якому класі Ви навчаєтесь?
3. Чи вивчали Ви у школі комп'ютер та можливість його використання?
4. Вам більше подобається, коли уроки проводять з комп'ютером чи без нього?
5. Які Ви знаєте пізнавальні програми телебачення, або навчально-пізнавальні фільми.
6. Назвіть навчально-пізнавальні програми, які транслюються по радіо.
7. Назвіть газети та журнали, які Вам допомагають у навчанні із різних предметів.
8. Назвіть навчально-пізнавальні сайти мережі Інтернет.
9. Що, на Вашу думку, можна віднести до сучасних медіа?
10. Як часто ви перебуваєте у сучасних соціальних мережах: В контакті, Однокласниках, Фейсбуці? З якою метою?
11. Чи хотіли б ви, щоб в соціальних мережах вчителі розміщували корисну інформацію із тієї дисципліни, яку викладають: домашні завдання, вправи, тестові завдання, підказки, схеми, таблиці тощо?
12. Як часто ви граєте в комп'ютерні ігри? Що для Вас є позитивного та негативного в комп'ютерних іграх?
13. Чи орієнтують Вас вчителі переглядати навчально-пізнавальні програми телебачення, читати періодичні джерела?
14. Чи хотіли б ви удосконалити свої знання щодо можливостей використання сучасного персонального комп'ютера, засобів масової інформації з метою навчання та пізнання навколишнього світу? Якщо так, то яким чином?

15. Чи є у Вас бажання на уроках та у позаурочний час переглядати навчально-пізнавальні програми телебачення, радіопередачі, сайти мережі Інтернет?

16. Які, на Вашу думку, загрози та небезпеки існують в соціальних, Інтернет мережах та сучасних засобах масової інформації?

17. Як ви ставитесь до інформації отриманої із різних засобів масової інформації?

18. Назвіть джерела інформації, якими користується для вдосконалення Ваших знань про інформаційні та комп'ютерні технології навчання.

19. Ваші пропозиції та побажання стосовно використання комп'ютера, сучасних засобів масової інформації, сайтів мережі Інтернет на уроках та в позаурочний час.

За узагальненими результатами анкетування ми з'ясували, що 98% учнів вивчали на уроках інформатики комп'ютерні технології, однак не обізнані з усіма можливостями їх використання, медіаосвітні технології найчастіше асоціюють із комп'ютерними. Більшість учнів (87%) надають перевагу проведенню уроків із комп'ютерною підтримкою, 13% учнів краще засвоюють навчальний матеріал без комп'ютера.

Стосовно навчально-пізнавальних програм телебачення, то 46% учнів не знають про їх існування, 5% – взагалі не цікавляться. Решта (49%) школярів періодично переглядає «Провокатор», «Новини 3», «ТСН», «Світ навиворіт», «Руйнівники міфів», «Найрозумніший», «Підводний світ», «Знак якості», «ВВС», «Я люблю Україну», «Розсміши смішного», «Що, де, коли?», «Хто вище?», «Слово», «Факти», «Бульвар», «Про спорт», «Стати мільйонером», «Веселий ерудит», «Поле чудес», «Дикий світ», «Хіт-парад дикої природи», «Тваринний світ», «Природа і все живе навколо нас», «Далека Австралія», «Жива вода», «Дикі та смішні», «Подорожі навколо світу», «Вимерлі цивілізації»; фільми про тварин, воду, війну, історичні, наукові, документальні; канал «Діскавери», «Мега» тощо. Проте школярі зазначили, що переглядають ці пізнавальні програми досить рідко, лише знають про їх існування, а насправді ними не цікавляться. Постає проблема навчання вчителів умінню раціонально використовувати навчально-пізнавальну інформацію, наявну в сучасних медіа на уроках і в позаурочний час, формування в учнів не лише культури споживача корисної інформації, але й критичного ставлення до неправдивих та негативних відомостей, отриманих із різних медіа.

На відміну від телебачення, 87% учнів рідко слухають радіопередачі, тому не змогли назвати навчально-пізнавальні програми, які транслюються по радіо. Лише 4% учнів періодично прослуховують такі з них, як «Fіrot 24», «100 людей», «Про слово», «Вікторина», «Школяр», «Загибель Чорнобиля», «Про науку», «Зелена земля», ФМ радіо, радіо 24, новини, музику, прогноз погоди. Більшість школярів практично не знають про існування релігійної передачі «Голос надії», яка позитивно впливає на формування духовності, доброти, співпереживання, чуйності, налаштовує молодь на правильний життєвий шлях, який пов'язаний з дотриманням 10-ти заповідей Божих.

Найпоширенішими, а також такими, які допомагають учням у навчанні, вони називають періодичні джерела «Пізнайко», «Барвінок», «Стежінка», «Кузя», «Галілео», «Твої улюблені друзі звірята», «Домовичок», «Малятко», «Яблунька», «Світ природи», «Природа», «Соняшник», «Довідничок», «Однокласник», «Слово», «100 людей, які змінили історію», «Наука і техніка», журнали, які містять цікаву інформацію, кросворди, готіві домашні завдання. Однак більшість школярів (89%) не читають газет, тому не орієнтуються в періодичних виданнях.

Проведене анкетування дає можливість стверджувати, що учні ЗНЗ більше обізнані у можливостях використання в навчанні сайтів мережі Інтернет. Із навчально-пізнавальних сайтів учні 5-11 кл. назвали такі: «Shkola.ua», «Моя школа», «Острів знань», «Гіпермаркет знань», «Збереження світу», «Космос», «Воєнний архів», «Електронна карта», «Охорона біосфери», «Реферати України», а також інші сайти про історичні події, річки, озера, футбол, твори он-лайн тощо. Школярі називають пошукові системи «Google», «Yandex», відкриту електронну енциклопедію «Вікіпедія», деякі науково-пошукові, пізнавальні, інформаційні сайти. Проте 42% учнів взагалі не знають інформаційно-пізнавальних сайтів, 15% відносять до них соціальні мережі («ВКонтакте», «Однокласники», «Фейсбук»), у багатьох із яких розміщена електронна пошта, що сприяє обміну інформацією між учнями, вчителями, батьками. Більшість учнів (98%) щодня відвідують зазначені соціальні мережі з метою відпочинку, комп'ютерних ігор, пошуку друзів, спілкування з ними, пошуку цікавої інформації. Лише 2% учнів відвідують соціальні мережі раз на тиждень і рідше.

На нашу думку, більшість школярів нераціонально використовують значну кількість часу, перебуваючи в соціальних мережах. Зазначене є причиною формування інтернет-залежності, однієї з найпоширеніших хвороб ХХІ ст. Пропонуємо створювати в соціальних мережах групи, у яких розміщувати необхідну для навчання пізнавальну інформацію (домашні завдання, вправи, тести, підказки, схеми, таблиці із шкільних дисциплін, посилання на пізнавальні сайти). 80% опитаних респондентів ставляться до цього позитивно, а 20% школярів – негативно.

За висловлюваннями учнів, 50% вчителів заохочують їх переглядати навчально-пізнавальні програми телебачення, читати періодичні джерела. Однак не конкретизують і безпосередньо не називають які саме, оскільки самі не знають і не цікавляться пізнавальними засобами масової інформації.

Найпоширенішими загрозами та небезпеками в сучасних ЗМІ, інтернеті та соціальних мережах, на думку школярів, є інтернет-залежність, віруси, знайомство з небезпечними людьми, розбещення неповнолітніх, довіра до інформації, отриманої з різних медіа, нераціональна витрата часу, наявність дорослого контенту.

Стосовно критичного ставлення до інформації, отриманої з різних медіа, думки учнів розділились – понад 85% школярів сприймають отриману інформацію як належне, достовірне та правдиве, не замислюючись про можливі маніпуляції

в медіа, лише незначний відсоток учнів, а саме 15% оцінюють отриману інформацію об'єктивно і перевіряють її достовірність. Тому на етапі інформаційного розвитку суспільства, швидкого

поширення сучасної медіаінформації постає питання навчання дітей критичному сприйманню інформації, отриманої з різних медіа.

Із метою вдосконалення знань про інформаційні та комп'ютерні технології учні найчастіше використовують мережу Інтернет (78%), рідко користуються спеціальними підручниками, посібниками, інформаційними бюлетенями. 22% школярів узагалі не виявляють бажання підвищувати свій рівень знань з інформаційних технологій і можливостей їх використання у навчанні.

Школярі не знають ефективних способів удосконалення знань з інформаційно-комунікаційних технологій, лише дехто з них назвав такі: за допомогою об'єднань учнів, факультативних занять, гуртків, читання спеціальної літератури, перегляду телепередач, навчання за сприяння сайтів мережі Інтернет і соціальних мереж, флешмобів.

Також школярі пропонують на уроках більше використовувати інтернет-ресурси, вивчати ту інформацію, яка учням найбільше знадобиться в житті, зробити шкільний архів інформації і постійно його розширювати, використовувати сучасні ЗМІ на уроках, переглядати цікаві дослідження, художні фільми морального спрямування; розміщувати в Інтернеті електронні щоденники, книги; заборонити розроблення програм, які негативно впливають на підсвідомість людини. 3% учнів висунули пропозиції взагалі не користуватися комп'ютерними технологіями та сучасними засобами масової інформації, оскільки це негативно впливає на здоров'я.

Висновки і пропозиції. Проведене анкетування дає можливість стверджувати, що учні недостатньо використовують можливості сучасних ЗМІ в навчальному процесі, житті, з метою пізнання та особистісного розвитку. Отриману інформацію сприймають переважно як достовірну, не вміють аналізувати маніпулятивні впливи сучасних мас-медіа, однак, в основному, виявляють бажання вдосконалювати свої знання за допомогою медіаосвіти. Тому необхідно підвищити рівень інформаційної та медіаграмотності учнів ЗНЗ шляхом підготовки майбутніх учителів до раціонального застосування пізнавальних медіатекстів у процесі навчання, повсякденному житті; формувати навички перевірки та критичного сприйняття інформації, отриманої з різних медіа.

Таблиця 1

Узагальнені результати анкетування учнів ЗНЗ

Орієнтовні відповіді учнів на поставлені запитання	%
<i>Проведення уроків з комп'ютерною підтримкою</i>	
Надають перевагу	87%
Краще засвоюють матеріал без комп'ютера	13%
<i>Навчально-пізнавальні програми телебачення</i>	
Не знають про їх існування	46%
Взагалі не цікавляться	5%
Періодично переглядають	49%
<i>Інформаційно-пізнавальні радіопередачі</i>	
Рідко прослуховують	86%
Періодично ознайомлюються	4%
<i>Професійно-орієнтовані періодичні видання</i>	
Дуже рідко читають	89%
Цікавляться на професійному рівні	11%
<i>Інформаційно-пізнавальні сайти мережі Інтернет</i>	
Взагалі не знають	42%
Відносять до них соціальні мережі	15%
Найчастіше користуються пошуковими системами	43%
<i>Ставлення учнів до створення в соціальних мережах груп із навчально-пізнавальною інформацією</i>	
Позитивно	80%
Негативно	20%
<i>Частота відвідування соціальних мереж «ВКонтакте», «Однокласники», «Фейсбук»</i>	
Кожного дня	98%
Раз на тиждень	2%
<i>Критичне відношення до інформації, отриманої з різних медіа</i>	
Сприймають інформацію як достовірну, правдиву	85%
Оцінюють отриману інформацію об'єктивно, перевіряючи її достовірність	15%
<i>Підвищення рівня знань про інформаційні та комп'ютерні технології</i>	
За допомогою мережі Інтернет	78%
Не виявляють бажання удосконалювати свої знання	22%

Список літератури:

1. Бужиков Р. П. Педагогічні умови застосування інноваційно-комунікаційних технологій на заняттях з іноземної мови на економічних факультетах / Р. П. Бужиков // Вища освіта України. – 2006. – № 1 (додаток). – С. 134-141.
2. Духаніна Н. М. Педагогічні умови застосування медіаосвітніх технологій у підготовці магістрів комп'ютерних наук: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н. М. Духаніна. – К., 2011. – 22 с.
3. Заруба Д. А. Практичні медіаосвітні заняття як фактор розвитку творчих здібностей та критичного мислення студентів / Д. А. Заруба // Науковий вісник Волинського національного ун-ту ім. Л. Українки. – 2010. – № 21. – С. 232-235.
4. Сахневич І. А. Педагогічні умови застосування медіаосвітніх технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців нафтогазового профілю: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Сахневич Інна Андріївна. – К., 2012. – 231 с.
5. Сахневич І. А. Практикум для самостійного оволодіння основами медіакомпетентності для студентів I-IV курсів технічних спеціальностей / І. А. Сахневич. – Івано-Франківськ: Сімик, 2011. – 118 с.
6. Янишин О. К. Формування комунікативних умінь майбутніх документознавців засобами медіаосвітніх технологій: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Янишин Ольга Карлівна. – К., 2011. – 145 с.

Бешок Т.В.

Кременецкая областная гуманитарно-педагогическая академия
имени Тараса Шевченко

ДИАГНОСТИКА УРОВНЕЙ СФОРМИРОВАННОСТИ МЕДИАГРАМОТНОСТИ В УЧАЩИХСЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Аннотация

Исследованы особенности применения медиаобразовательных технологий учащимися общеобразовательных учебных заведений. Описаны результаты эмпирического диагностического исследования, анкетирование учеников с целью выяснения уровня сформированности их медиаграмотности. Выяснено, что ученики неосведомлены с возможностями использования современных СМИ в учебном процессе, жизни, с целью познания и личностного развития. Не умеют анализировать манипулятивные воздействия масс-медиа, однако, проявляют желание усовершенствовать свои знания с помощью медиаобразования.

Ключевые слова: медиаграмотность, медиаобразовательные технологии, учащиеся общеобразовательных учебных заведений, программы телевидения, радиовещания, периодические издания.

Beshok T.V.

Kremenets Regional Humanitarian and Pedagogical Academy
named after Taras Shevchenko

DIAGNOSIS OF LEVELS OF MEDIA LITERACY FORMATION AMONG STUDENTS OF GENERAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Summary

The peculiarities of the use of media education technologies by students of general educational institutions are investigated. The results of empirical diagnostic research, student questionnaires are described with the aim of determining the levels of formation of their media literacy. It was found out that students are not familiar with the possibilities of using modern media in the educational process, life, for the purpose of cognition and personal development. They do not know how to analyze the manipulative influences of the mass media, however, they show a desire to improve their knowledge through media education.

Keywords: media literacy, media education technologies, students of general educational institutions, television programs, broadcasting, periodicals.